

ԶԱՅԼՏ ՀԱՐՈՒՏԻ ՈՒՂԵՒՈՐՈՒԹԻՒՆԸ

LXXVIII

Օ՛ր Հոռմ, երկիր իմ, Ոգիի փառափայլ,
Սրտով որբացեալսն քեզ՝ պէտք է փարին,
Մեռած կայսրութեանց դուն ես մայր միակ
Փուն ազահուրթիւնն զսպող սրտերի,
Ի՞նչ են տառապանքն ու վշտերն մերին.
Նայեցէ՛ք նոճւոյն, (լսէ բուին ձայն)
Խորհակ Դահերին եւ տանքնորին
Դո՛ւմ, տալանալն որոնց մէկ օր է միայն —
Աւելարհ մը կայ՝ մեր տօնին տակ բեկուն կաւէ՛ մեր մարմնին նման:

LXXIX

Ազգերու Նիոբէն, ա՛հ, հոն է կանգնած՝
Անորդի, անթագ, վշտովն անհուտուն,
Սափոր մ'իր պարապ, բազկաց մէջ թողւած,
Վաղուց սուրբ փոշին իր՝ տուած հովուն,
Սկիպիոնի դամբան է այժմ անանիւն,
Դամբարանները անբնակ կը մընան
Դիւցազներէն քաջ — Դիբէ՛ր, հոսէ դուն
Մէջէն մարմարեայ մի ամայութեան,
Ելիր ջրովո՞ք ծածկոյթ եղիր իր նեղութեան:

LXXX

Դոք, Քրիստոնեայ, հուր, ռազմ, հեղեղ, ժամանակ՝
Աւարի տունն ինչն փառին քոքնաբլուր.
Տեսաւ աստղ առ աստղ ան՝ մարդ իր փառքն.
Խուժ ինքնակալի հեծեալի կ'դիմէին հոն՝ ուր
Կառքը վեր կ'ելնէր դէպի Կապիսոլ,
Յանձնիր անհետք ինկան տանք, աշտարակ,
Քառ՛ս, աւեր ... կրնաս ուրուագծել թափուրն,
(Նեխարաց աղօս լոյս կու տայ լուսնակ)
Եւ ըսել «հոս էր, կամ հ...» ուր ցայգ է կրկնակ:

LXXXI

Չոյզ ցայգ՝ դառերու եւ անոր դառեր՝
Տգիտութեան, է ծածկած, եւ այժմ ես
Կը ծածկէ մեր տուրջն ... կ'առնենք թիւր փայլեր —
Ովկիանն իր ցուցակ՝ աստղերն ունին փարսէս,

Գիտութիւն զանոնք կը փրճէ ի սեւ ...
 Հոռմն է իբր անապատ՝ ուր կը դեգերինք
 Սալթափումներով յուշերու որ զմեզ
 Կը խաբէ եւ մենք «զսանք» կը խորհինք՝
 Կեղծ-երեսօթ աւերակի մ'երբ հանդիպինք:

LXXXII

Աւաղ ֆաղափն այն վսեմագոյն,
 Իր երեք հարիւր յաղթանակներին
 Եւ օրուան, երբոր Պրուսոսի դաշոյն
 Գերազանցեց սուրը երկրակային
 Ու համբաւն առաւ: Աւաղ պատմագրին
 Լիւեայի, Տաղին Վիրգիլի, խօսքին
 'Իլլեայի — որոնցմով պիտի' Հոռմ յառնէր կրկին,
 Մնացածը աւեր — աւաղ աշխարհին՝
 Պիտի' չունենայ ալ ազատ Հոռմի օրուան փայլին աչքին:

LXXXIII

'Իուն, կառքն որուն բախիտ անուով կը քշէր,
 Յաղթական Սիլլա, նուաճողդ հայրենեաց
 Ոստիկներն. զայրոյթն սխալներուդ դեռ
 Զգզացուած, չառնուած իրաւունքն կուտուած
 Վրէժին, արծիւներդ մինչդեռ սաւառնած՝
 Ծնրադիր Սսիոյ վրայ — դուն յօնքովդ կուտակ
 Զնջեցիր Սենադ — դուն Հոռմացի բայց՝
 Մեղներովդ, քաղի ժպտով վար դիր պսակն
 Ինքնակալիդ, որ աւելի էր քան երկրային քաղն:

LXXXIV

Կրնայի՞ր միթէ գուռակել ք'այնքան
 Մահացունէրէն ըզքեզ գերիվեր
 Ընող Հրոսը, պիտի' ըլլար կարկամ,
 'Է իր զաւակներէն այնպէ՛ս խոնարհուէր ...
 Ան՝ որ յաւերժական ֆաղափ կ'անուանուէր,
 Կը կազմէր իր զօրքն յաղթելու միայն,
 Երկիրն վէս շուրջն իր կը շփառուէր,
 Մինչեւ կ'աղօսմար հարկւոնն անգամ,
 Իր բացած թեւէն — օ՛, ամենազօր կ'ողջունուէր ան:

LXXXV

Սիլլան է յաղթողն առաջին, բայց մեր
 Քրոնուէն է ըզգօն՝ բռնակալն անան,

Որ կ'մերժէր սէնադն, գահը կը թաւեր,
 (Կոնդի մ'վերածած) ապսամբն անմահ:
 Տե՛ս, ի՛նչ ճիւղներ կ'արժէ մ'ազաս պահ,
 Եւ ճանիլն համբաւ բոլոր դարերու.
 Բախսին ներքին բայց՝ Մահն պահուած կը մնայ,
 Օրն իր, մահուան եւ յաղթանակներու
 Տեսաւ զայն գոհ, իր հուսկ շունչին, թէր զոյգ աշխարհներու:

LXXXVI

Լուսնի երրորդ օրն (նախընթացն որուն՝
 Քաղէն զաս ամէն ինչ անոր ջրաւ)
 Հեզ իջեցուց զայն ոյծի գահէն օրն նոյն,
 Ու հողին դարձուց նորէն անոր կաւն,
 Բախսն թնկել չտուաւ պետութիւնն, համբաւ.
 Ինչ հաճելի են, կը մաւեան հոգին
 Ձեռք կրնանք բերել ճիգերով անբաւ.
 Դամբան է ուրախ թելն բախսին աչիքն,
 Մարդն թ' ա՛յդպէս թեսէր՝ ի՛նչ թարբեր կ'ըլլար վերջն անոր կեանքին:

LXXXVII

Անարկու արձան, անա դեռ կաս դուն՝
 Խիստ կերպարանավդ քու վեհ մերկութեան,
 Դուն թեսար մէջքեղն մարդասպաններուն,
 Քու ոտքին՝ Կեսարն՝ մէջն իր յորդ արեան,
 Լոսիկն հանգրիհած շուրջ օրհասական,
 Մեծն Նեմեսիսէն, քեզ զոհ ընծայուած,
 Մարդոց 'ւ Աստուծոյ թագունիէն: Ան
 Մեռա՛ւ, իսկ Փոմպիլէյ դուն այժմ ո՛ւր կորած,
 Յաղթո՞ղ եղա՞ք ռաս արեաներու թէ պոլաթիկներ միայն:

LXXXVIII

Եւ դուն Հընոմի ճանթահար դայեակ,
 Էզ գայլ, արոյրէ սփնկէդ կը կաթին
 Կաթը յաղթաբեր դեռ գմբէթին թակ՝
 Ուր իբր յիշատակ հնութեան արուեսին
 Կաս արձանացած — Մայր Հըզօր Մրին.
 Մեծ Հիմնող ծծեց՝ ծիծէդ վայրենի,
 Քօւնած՝ Հռոմի Աստուծոյ հարուածէն նետին.
 Անդամներն սեւցած՝ փայլակէն երկնի —
 Անմահ կորիւնքդ կը պահե՛ս դեռ՝ գթով մայրենի:

LXXXIX

Կը պահես — մեռան որդեգիրներդ ողջ —
 Երկաթեայ մարդեր, աշխարհն է շինած
 Անոնց շիրիմներէն քաղաքներ ամբողջ:
 Անոնց նմանուելով մարդիկ արիւնած,
 Վախցած նոյն վախով, կոռւած են, յաղթած,
 Նոյն ընթացքն վարած՝ հեռուէն կապկի նման,
 Անոնց չեն հասած, չեն հասնիր ալ բայց,
 Բացի դեռ շիրիմ չիջած մարդ մ'ունայն,
 Ինքզինքնէն պարտուած, 'չ իր գերիներուն գերին է այժմ ան —

XC

Անմիտն՝ պետութեան կեղծ — ճեսակ մը բին կայսր ինքն
 Հետեւող կայսրին հին, անհաւասար
 Քայլով, վասնզի Հռոմացիին միտն,
 Նուազ երկրային ձեւ ունէր կաղապար,
 Կիրքերով՝ անզուսպ, դատումով՝ բայց սառն,
 Անմահ բընագոյով մ' որ պիտի փրկէր
 Մեղքերէ սիրտ մը փափուկ, յանդուգն ալ,
 Մերք Ալկիսէսի ան կարծես ինք էր,
 Կոլոպասրայի ոսկին, եւ մերք ան կը փայլէր,

XCI

Ու եկաւ — ճեսաւ — յաղթեց, բայց — մարդն այդ,
 Որ պիտի վարժեցներ իր արծիւք ցած թռիչքի՝
 Նըման բազէի վարժ, ճրանսական հակաս,
 Ուր վաղուց ըսկսած էր յաղթանակի,
 Խուլ սիրտ մ'ունէր չը լսող ինքզինքին.
 Տարօրինակ էր ան արդէն կազմուած
 Խիստ թերութիւն մ'ունէր — սին փառքի,
 Թեթեւ փառասենց — նպասակն ի՞նչ էր բայց,
 Ան հաստատել կրնա՞ր արդեօք թ'ինչ էր ուզածն:

Թրգմ. Մ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ

ԼՈՐԻՏ ՊԱՅՐԸՆ

(Շարունակելի)